

Poglavlje 5

Procjenjivanje učenika, nastavnika i škole

1. Uvod

Sa aspekta obrazovanja za demokratiju i ljudska prava, šta vrijedi za sve oblike učenja i predavanja? Kako i zašto se rad učenika mora procijeniti? Je li procjenjivanje pošteno? Podržava li procjenjivanje samo učenje i proces učenja? U sklopu obrazovanja za demokratiju i ljudska prava ta pitanja se moraju temeljno obraditi iz više različitih razloga. Koje se sposobnosti mogu procijeniti? Koja je vrsta znanja od ključne važnosti? Je li neophodno napamet poznavati članove Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima ili znati sve o stvaranju pravnog sistema vlastite zemlje? Ovdje ne možemo ponuditi odgovor na ta pitanja jer smo svi – svjesno – usred rasprave na tu temu i niko (još) nema konačno rješenje. Budući da svaku vrstu učenja treba vrednovati s obzirom na njen uspjeh, htjeli bismo pažljivo raspraviti taj aspekt. Jedno od rješenja tog pitanja nalazi se u odabiru oblika procjenjivanja! Ukoliko nastavnici i učenici procjenjuju postignuća tokom, a ne nakon procesa učenja (formativno procjenjivanje), samo procjenjivanje će imati ulogu moderatora učenja i omogućiti bolja postignuća. Ovim poglavljem želimo doprinijeti širem razumijevanju pojma učenja predstavljajući potpuno nepristrasno raznolike pristupe. Ne radi se o tome treba li procjenjivanje uopće provoditi, već koje ćemo oblike koristiti, u kojoj fazi i s kojim specifičnim ciljevima. Slijedom toga postavljamo ova pitanja, isto kao što postavljamo pitanja o ispravnom odabiru nastavne metode: nije samo pitanje ispravne metode ono što je bitno, već koju i kada koristiti. Obrazovanje za demokratiju i ljudska prava – kao što smo već ranije često napominjali – nije predmet. Znači mnogo više. To je koncept koji učestvuje u stvaranju atmosfere pogodne za nastavni proces i učenje. Pri procjeni postignuća i kvaliteta rada učenika u sklopu obrazovanja za demokratiju i ljudska prava ne testira se samo stečeno znanje, razvijene sposobnosti i stručnost u pojedinom predmetu. Ono uključuje i dinamične karakteristike kao što su stavovi, perceptivnost, kroskurikularne sposobnosti poput fleksibilnosti, komunikacije, interakcijskih vještina, argumentiranja, itd.. Procjenjivanje se stoga odvija u različitim dimenzijama. To vrijedi za sve predmete. Postoje također određeni elementi obrazovanja za demokratiju i ljudska prava koje jednostavno nećemo moći, ili htjeti, procijeniti, kao što su vrijednosti i mišljenja, bez obzira što ih smatramo sastavnim dijelom niza sposobnosti koje bi htjeli usaditi svojim učenicima.

2. Zadatak i ključna pitanja za procjenjivanje učenika, nastavnika i škola

2.1 Zadatak

U procesu planiranja lekcija i nastavnih jedinka posebnu pažnju zahtijevaju pitanja kako kontrolisati i osigurati učnički napredak, kako ga prepoznati, te na koji način vrednovati rezultate učenja i nastavnih aktivnosti. Stoga je prije same provedbe lekcije neophodno isplanirati kako uspostaviti, razmotriti i poboljšati učinak i kvalitet podučavanja, te na koji način zabilježiti, analizirati, poboljšati i razmotriti rad učenika, kao i nastavne aktivnosti. Pritom je potrebno uzeti u obzir na osnovu kojih mjerila i instrumenata je moguće utvrditi u kolikoj mjeri su razred kao cjelina ili pojedinačni učenici ostvarili postavljene ciljeve, te na osnovu kojih kriterija će se – ukoliko je to potrebno – bazirati sistem ocjenjivanja.

U ovom poglavlju ćete saznati više o procjenjivanju učenika, nastavnika i škole kao cjeline.

2.2 Ključna pitanja

Proces učenja kod učenika:

- Kako prepoznati i procijeniti uspješnost učenja?
- Na koji način se primjenjuje samoprocjenjivanje i procjenjivanje od strane drugih?
- Kako mogu biti siguran da su učenici postigli zadate ciljeve?
- Jesu li učenici tokom procesa učenja redovno imali osjećaj da napreduju?
- Jesu li svjesni svog napretka?
- Pruža li moj način podučavanja jednake mogućnosti uspjeha i dječacima i djevojčicama?
- Posmatraju, kontrolišu i unapređuju li učenici svjesno svoje učenje i radne navike?
- Jesu li dobijali smjernice koje su im pomagale u učenju?
- Mogu li samostalno kontrolisati i procijeniti svoje navike učenja?
- Mogu li prepoznati navike učenja svojih razrednih kolega putem međusobnih evaluacija?
- Osvrću li se učenici pri samoprocjenjivanju i na vlastite ciljeve, standarde, kriterije ili potrebe?
- Primjećujem li napredak pojedinačnih učenika?
- Kako da prepoznam poteškoće u učenju kod pojedinačnih učenika?
- Na koji način posmatram društvenu interakciju u razredu?
- Kako bilježim svoja zapažanja i procjene pojedinačnih učenika i razreda kao cjeline?

Proces učenja kod nastavnika:

- Kako prepoznati i procijeniti uspješnost učenja?
- Na koji način se primjenjuje samoprocjenjivanje i procjenjivanje od strane drugih?
- Kako, kada i s kim preispitati svoj način podučavanja?
- Na koji način dozvoljavam učenicima da učestvuju?
- Kako povezujem uspjeh ili neuspjeh svojih učenika s vlastitim načinom predavanja?
- Kako prepoznajem svoj napredak kroz predavanja, te na koji način kao nastavnik učim?